

Şehir Yüzeylerindeki 'Kötü' Sözler

Aytanga Dener*

İpek Özmen**

İstanbul sokaklarında yol alırken karşınıza çıkan binanın bir köşesindeki levhaya iliştilmiş veya duvar parçalarına üst üste yazılmış, mahallelinin çöp attığı yeri ve zamanı 'eleştiren' çeşitli sözler ile karşılaşsınız. Yazılı 'uyarı'lar, kişileri bu noktalara çöp bırakmaktan vaz geçirmek için elden gelenin yapıldığı izlenimini verir. Çöp atma sıklığına ve miktarına göre ifade değişmektedir. Önce gerilimi düşük bir üslupla hatta bazen 'lütfen' diyerek rica edilir ya da karşıdaki kişiyi daha az rahatsız edecek biçimde şan, şeref gibi kişisel değerler sorgulanır. Duruma göre, uyarıyı güçlendirmek gerektiğinde sözler bazı şekillerle desteklenir ve toplumda zaman zaman hakaret etme amacıyla kullanılan kimi hayvan adları ile vurgulama yapılır. (Şekil 1) Eğer faydası olmazsa son çareye başvurulur ve en büyük hakaret olarak kabul edilen cinsel tavra ilişkin yorumlar yapılarak engelleme yolu denir.

Şekil 1: Selamsız Mahallesi, Üsküdar 2008 (Aytanga Dener)

* Doç. Dr. Aytanga Dener, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

** İpek Özmen, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul.

“Buraya iş...yen köp...k cehenneme gitsin!”,
“Yerlere tükürene ölüm!”,
“Ayçekirdeği kabuklarını buraya saçanın ...”,
“Halı silkeleyen...dir.”

Bu tarafımızdan uydurulmuş seslenişler de şehirde sağlık açısından tehdit oluşturan ve görsel rahatsızlık veren başka davranışları eleştirmek için kullanılabilirdi. Ancak İstanbulluların çöp dökme karşısında, şehir yüzeylerine yazıp çizerek gösterdikleri ‘duyarlı’ tavrın, çevreye verilen diğer zararlar için de geçerli olduğu söylenemez. Hemen her mahallede, neden yalnızca kirlilik yaratan unsur olarak çöpten söz edildiği bilinmez. Aynı zamanda koktuğu için mi? Birbirinden oldukça farklı toplumsal grupların yaşadığı semtlerde, yüzeyler üzerine karalanan bu tür, bazen öfkeli, bazen utandıran kimi zaman da gülümseten garip, saçma veya ahlak dışı olarak nitelenebilecek yazı ve şekillerle bir ‘iletişim kurulmak’ istendiği ortadadır. Kişilerin kendilerini ifade etmek ve başkalarıyla bağlantı kurabilmek için niçin böyle bir yöntemi kullandıkları ve neden şehrin bazı noktalarında daha etkin oldukları sorgulanıp tartışılması gereken bir konudur.

Kamusal Mekân ve İletişim

Şehir, içinde yaşayanlarla yapılan sürekli değişen, etkin ve büyük bir organizma gibidir. İnsanlar arasındaki toplumsal, kültürel ve ekonomik ilişkiler yaşama belirli bir düzen getirmektedir. Bugün şehir mekânı, değişik ilişkiler ve uygulamalar çerçevesinde, özel, yarı özel, yarı kamusal ve kamusal olarak biçimlenmiştir.¹ Özel alan, modern kapitalist toplumun bir ürünüdür. Kişilerin mülk sahibi olması özel ve kamusal karşıtlığını ortaya çıkarmış ve kamusal mekân devlet, sivil toplum ve pazar ilişkileri bağlamında yapılmıştır.² Kamusal mekânda kişilerin yabancılarla, diğer bir deyişle ‘öteki’ ile karşılaştığı bilinmektedir. Gerçekte çok farklı gruplar bir araya gelmekte ve eşsiz deneyimler edinilmektedir.³ Taraflar arasındaki iletişim değişik yollardan sağlanır ve sözlü- yazılı dilin dışında da pek çok unsur, kişilerin karşılıklarını anlama ve anlatma edimi üzerinde etkili olur. İletişimin kurulmasında, çeşitli duyuru panoları, yazı ve şekil içeren yasal ve yasal olmayan işaretler kadar şehir yüzeylerine hâkim olan renk, biçim, malzeme ile kişilere ait eşya ve tavır da önemlidir. Hatta Hüseyin İ. Taşkıran günlük kullanılan dil dışında, mimari biçimlerin de bir

¹ C. Noble, *City Space: A Semiotic and Visual Exploration of Graffiti and Public Space in Vancouver*, 2004, www.cityspacemovie.com

² S. Low, N. Smith, (eds.), *The Politics of Public Space*, Routledge, NY 2006.

³ L. W. Dijkstra, “Public Spaces: A Comparative Discussion of the Criteria for Public Space”, *Constructions of Urban Space*, editor: R. Hutchinson, JAI Press, Connecticut 2000.

dil oluşturduğunu belirterek J. Christophe Bailly’nin Paris için söylediklerini aktarır; ‘Paris, en üstün düzeyde bir düzyazıdır. Üzerinde anıtların şüreselliğinin bir tarih ya da olayı aktarır gibi çerçeveslendiği bir söz dizimine ve özlü bir sanat sözlüğüne sahip çok büyük bir romandır. Yoldan geçen herhangi bir kimse bu romanın kahramanıdır ve kendi isteğine göre yazar, istediği neyse onu aktarır.’⁴

Bu yorum bir kez daha, şehir ve şehirli arasında, koşullara bağlı olarak nasıl özgün bir ilişki kurulduğunu anlatır. Kuşkusuz kişilerin kendi özellikleri ve birikimleri de bu etkileşimin süreç ve sonucu üzerinde belirleyici olmaktadır. Yine benzer biçimde Wu Hung, şehirle iletişim kurma çabasına örnek olarak, Çinli ressam Zhang Dali’nin İtalya’daki sürgün yaşamında başlattığı ve 1995 yılında ülkesine döndükten sonra Pekin’de devam ettiği “Diyalog” adlı projeden söz eder. Zhang Dali püskürtme boya ile şehrin değişik yerlerine 2000’den fazla, kocaman dazlak kafa profili çizmiştir. Bu onun şehirle iletişime geçmek, şehre ilişkin herşeyi, var olma durumunu, yapısını öğrenmek amacıyla başlattığı bir çalışmadır. Portreler birbirinin tekrarı olmasına karşın çizildiği yerle nasıl bir iletişime geçeceği ressamın kontrolü dışında kalmış, sonuç bazen başarılı bazen de başarısız olmuş ancak proje gerçek bir mekânsallık ve zamansallık kazanmıştır.⁵ Böyle farklı deneyimler şehir-insan iletişimini güçlendirip derinleştirirken dilin çeşitlenerek zenginleşmesini, alt kültürlerle ait farklı dillerin oluşmasını sağlamaktadır.

Kamusal Mekân ve Güç İlişkileri

Valeria Appel’e göre şehir, kimlik işaretlerinin ve kolektif anlamın demokratik mekânlarda görüntülenip sergilendiği yerdir.⁶ Lewis Dijkstra da doğru bir kamusal mekân için demokrasi ve hoşgörülülük bir toplum gerektiğini söylemektedir.⁷ Ancak demokratik ve kapsayıcı (davetkâr) görünmesine karşın şehir mekânı, toplumun güçlü ve seçkin kişileri tarafından belirlenmekte ve belirli bir fiziksel, sembolik düzen şehirlilere dayatılmaktadır. Kamusal mekânlar toplumsal gücün ifade edildiği ve toplumsal ilişkileri biçimlendiren bu gücün benimsetildiği yerlerdir.⁸ Bir başka biçimde söylendiğinde şehir, güç mücadelesinin

⁴ J. C. Bailly, *Paris, la Ville et ses Projets*, Babylone, Paris 1988; İ. H. Taşkiran, *Yazı ve Mimari’nin içinde*, Yapı Kredi, İstanbul 1997, s. 22.

⁵ W. Hung, “Zhang Dali’s Dialogue: Conversation with a City”, *Public Culture*, Duke University Press, V. 12 N. 3, Fall 2000, pp. 749-768.

⁶ Valeria Appel, *Ghetto Art: Thousand Voices in the City*, Tide, London 2006, www.edit-revue.com

⁷ Dijkstra, *agm*.

⁸ Low, Smith, *age*.

yapıldığı sembolik bir sahadır. Örgütlenme gücüne sahiptir ve insanların ait olma ya da yalnızlık duygularını üreten bir ortam olarak işler.⁹

Öte yandan şehrin geleneksel olarak çeşitliliğin, kültürün ve ekonomik zenginliğin hüküm sürdüğü bir yer olduğu düşüncesi son yıllarda değişmiştir. Artık eskiden gündemde tutulan şehrin “farklı insanları ve çeşitli etkinlikleri barındıran ve hoş gören demokratik alan” olma durumundan söz edilemez. Çoğunlukla tartışmalı, ses getiren ve şehir deneyiminin önemli bir parçası olan kamusal gerçeklik konusu bir kenara itilmiştir. Kamusal mekân yeniden biçimlenmiş ve ticaret, tüketim ve politik gözetimin ön plana çıktığı merkezler hâline gelmiştir. Yeni liberalizm, özellikle ırk/etnik, ulusal ve cinsiyet farklılıklarına dayanan toplumsal ayrımları, keskinleştirmiştir. Bu durum kısmen anti-terör politikalarının sonucudur. Kamu emniyeti ve yurdun güvenliği konusu dramatik bir hâl almıştır. Kamusal alanın denetimi, yeni liberalizmin merkezî stratejisidir.¹⁰ Suç unsurunun ve ‘öteki’ne karşı duyulan korkunun azaltılması için mal-iş sahipleri ve yetkililerce, özel güvenlik güçlerinin görevlendirilmesi ve gözetimin artırılmasıyla kamusal mekânların askerileştirilmesi, gerekli görülmektedir.¹¹

Şehirde, bir yanda sosyal-mekânsal düzen bağlamında dengenin güçlüden yana kayması, koşulların giderek çetinleşip acımasızlaşması, baskıların artması bir yanda da kalabalık içinde kaybolma, umursamazlık bireysel başarıların bastırılması ve belirli bir kimlik olarak ön plana çıkmanın zorlaşması durumu, direnme, karşı koyma ve birlik oluşturma çabalarının ortaya çıkmasında gerekli zemini oluşturmaktadır. Michel Foucault’ya göre, disiplin uygulayan modern yönetimlerde, güç teknolojileri, yani gücün dayatılmasını normalleştiren kurumlar (askeriye, hapisane ve okul) bedeni yok etmek yerine disiplin içine sokmaya çalışırlar. Güç teknolojileri birçok yönden etkin olarak günlük yaşama sızmıştır ve her yerdedir. Kolektif kimlik ve gücü simgeleyen sembolleriyle ona karşı koymak güçtür ama olanaksız da değildir. Tüm bireylerin aynı biçimde, belirli bir davranış kalıbı içine girdiği söylenemez.¹² Ekonomik olarak güçlü olmayanlar, etnik-kültürel, dinsel ve politik bakımdan azınlıkta olanlar, demokratik söz hakkı olmayanlar ile cinsiyet ve yaş açısından ayrımcılık görenler dayanışma göstererek zayıflıklarını yenmeye, kendilerini anlatmanın bir yolunu

⁹ Appel, *age*.

¹⁰ Low, Smith, *age.*; Noble, *age.*; S. Zukin, *Landscapes of Power: from Detroit to Disney World*, Berkeley University of California Press, CA 1991; S. Zukin, *The Cultures of Cities*, Blackwell, MA 1995.

¹¹ Noble, *age*. Zukin, *Landscapes of Power: from Detroit to Disney World*; Zukin, *The Cultures of Cities*.

¹² M. Foucault, *Discipline and Punish: The birth of the prison*, Vintage Books, NY 1995; A. Staiger, *School Walls as Battle Grounds: Technologies of Power, Scape and Identity*, *Paedagogica Historica*, V. 41 N. 4&5, 2005, pp.555-569.

bulmaya çalışırlar. Bu türden sesler kendilerini kamusal mekânlarda duyururlar. Sokaklar, toplumsal karşılaşma, politik karşı koyuş, hâkimiyet-direnme ve haz-endişe yerleridir.¹³ Sokaklar bir düzenin egemenliğinin, sokaklar huzursuzluğun, isyanın ve düzensizliğin göstergesidir.¹⁴ Buralarda birçok işlev yan yana gelir ve yeni yaşam biçimleri desteklenir.¹⁵

Alt Kültürler ve Ortak Diller

Farklı nedenlerle aralarında yakınlık olan ancak azınlıkta kalmış kişi ve gruplar yaşadıkları kültürel ortamı yorumlayarak ona karşı bir duruş geliştirirler. Alt kültürler, bu karşıtlık içinde ortaya çıkar. Bir alt kültür grubu üyesi olan gençler de onları birbirlerine yaklaştıran bağları güçlendirmek ve toplumdaki aksaklıklara tepki göstermek üzere bir araya gelirler. Örneğin farklı bir üslubu ve tipografik değeri olan duvar yazıları olarak tanımlanan “grafiti” sokak çetelerince ses duyurmak ve etkin oldukları kendi bölgelerinin sınırlarını çizmek amacıyla yapılmaktadır. Grafiti sanatçılarının amaçları başka türlü bir sözün, tercihin, yaşam ve dünyanın olabileceğini göstermektir. Şehirdeki tekdüzeliğe, kurumsal ve yerleşik olana muhalefet ederek (www.trrap.com) farklı sesleri tanıtırlar. Bu yolla şehrin kimseye ait olmadığını ya da tersine herkesin alanı olduğunu anlatmak istemektedirler.¹⁶

Alt kültür üyeleri, grup dışında kalanlarca tümüyle anlaşılamayan kendilerine özgü diller geliştirirler. Böylelikle çoğunluk tarafından kullanılan, alışageldiğimiz dillerde olduğu gibi ortak bir kültürün gelişip zenginleşmesi, geliştirilen anlam ve değerler aracılığıyla üyelerin iletişim kurabilmesi ve deneyimlerin paylaşılması sağlanır. Ayrıca bu tür diller yabancılara karşı kurulan birliğin bir göstergesi, dili bilenler arasındaki dayanışmanın bir başka biçimde ifadesidir. Sözcükler, yalnızca sözlüklerdeki anlamlar ile ezberlediğimiz şeyler değildir ve onun ötesine geçerler. Sözcükler aracılığıyla kişiler belirli bir biçimde görmeye, düşünmeye ve eylemde bulunmaya yönlendirirler.¹⁷

Bu anlamda önemli bir rolü olan argonun “belli bir topluluğun iletişim aracı, şifreli dili ama aynı zamanda da o topluluğun zeka ve yaratıcılığının, kültür zenginliğinin de önemli bir göstergesi olduğu” ifade edilmektedir.¹⁸ Argo dilin hantallaşmış kurallarına başkaldırma ve

¹³ N. Fyfe, (ed.), *Images of the Street planning, identity and control in public space*, Routledge, NY 1998.

¹⁴ T. Cresswell, “Night Discourse Producing/Consuming Meaning on the Street”, *Images of the Street planning, identity and control in public space*, editor: N. Fyfe, Routledge, NY 1998, pp. 268-279.

¹⁵ Fyfe, *age*.

¹⁶ Appel, *age*.

¹⁷ J. Robertson, “Listening to the Heartbeat of New York Writings on the Wall”, *9/11 In American Culture*, N., Lincoln, Y. S. (eds.), Altamira Press, Denzin 2003, pp.67-85.

¹⁸ Arslan, *Argo Kitabı*, Kitabevi, İstanbul 2004, s. 3; Emel Kefeli, “Edebiyat Argo İlişkisi”, *Türk Kültüründe Argo*, editörler: E. Gürsoy-Naskali, G. Sağol, SOTA yayınları, Haarlem-Hollanda 2002, s. 169-182.

duyulan heyecan, nefret ve öfke gibi duyguları dışa vurma amacıyla kullanılmaktadır. Kişilere içlerini dökme, rahatlama fırsatı tanırken günlük yaşamın tek düzeliğini de nüktelerle kırmış olmaktadır.¹⁹

Şehrin farklı yüzeylerinde karşımıza çıkan duvar yazılarının bir kısmı, argo gibi mahalle ve semtlerde yapılan alt kültürlerin dili olarak kabul edilebilir. Grafiklerle desteklenen ve herkesin bir bakışta anlayamadığı söz konusu “dil”lerin görsel yanı güçlüdür. Yazıların bir kısmı hakaret amacıyla söylenen söz ve şekilleri de içermektedir. Özellikle böyle ‘kötü’ sözler içeren yazıların şehirde yaşayanları, rahatsız ettiği açıktır ki yazılma amaçları da budur. Kişi veya gruplar kışkırtılmak istenmektedir. Bu durumun sosyokültürel sorunlara, etnik ve politik çatışmalara veya cinselliğin baskılanmasına dayalı nedenleri olabilir. Gerçekte her durumda yazılanlar ile sokağın gündemine manşet atılmakta (www.trrap.com) ve dikkatler istenen noktaya çekilmektedir. Duvar yazılarının ifade özgürlüğü, tabanın sesinin duyurulması, şehir yaşamına katılım ve etkin olma gibi konulardaki önemi düşünüldüğünde bugünün teknolojik olanaklarının yardımıyla bazı kurumlar şehirlilere farklı olanaklar sunabilmektedir. Bir gazetenin öncülük ettiği ve herkese “duvara yazma” şansı veren sanal ortamda hazırlanmış duvar buna örnektir (www.yazduvara.com). Ancak yazanın kim olduğunun bulunabilmesi pervasız davranabilme özgürlüğünü kısıtlamaktadır. Bütün boyutları düşünülürse yazıların nereye, niçin kim(ler) tarafından yazıldığı, bir başka deyişle içerik, yer ve yazan kişi arasında bir ilişki olup olmadığı, anlam, yazı karakteri, şekiller incelendiğinde yazan kişiler hakkında bilgi edinilip edinilemeyeceği ve yazıların şehir algısını ne yönde etkilemekte olduğu sorulması gereken önemli sorulardır. Bu bağlamda yapılan bir tartışma, şehir ve şehirlie başka bir perspektiften bakarak konuya ilişkin ipuçları yakalama çabasına katkıda bulunacaktır.

Bu düşünceden yola çıkarak İstanbul’da kısmi bir araştırma yapılmıştır. İlk aşamada, yan yana, ortak sınırları olan ama aralarında derin ekonomik, toplumsal yapı ve mekânsal nitelik farkı bulunan yerleşmelerin birlikte ele alınıp karşılaştırılmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Bu amaçla, şehrin şıklığıyla göz alıcı, seçkin ve varlıklı kişilerin yaşadığı ve çalıştığı bilinen semtlerinden biri Nişantaşı ile yanı başındaki ve önceleri kaçak olarak kurulmuş bir gecekondu yerleşmesi olan “Teneke Mahallesi” (Bugün 19 Mayıs Mahallesi) irdelenmek üzere seçilmiştir. Bugün de pek çok açıdan farklı olduğu gözle de görülen bu iki semt arasında bazı bilinen ya da gizli kalan çatışmalar olacağı öngörülmüş ve bunun da duvar yazılarını nitel ve nicel olarak etkileyeceği düşünülmüştür.

¹⁹ Arslan, *age*.

Ancak beklendiği biçimde yazılarda bu bitişik semtlerde yaşayan grupların farklılaşan özelliklerini yansıtan, anlamlı bir ize rastlanmamış ve bulunacağı düşünülen küfür, beddua ve lanet içeren sözler görülmemiştir. Nişantaşı semtindeki bir kaç duvar üzerinde, ”Jerk”, “Zeus”, “Zeus One”, “Fabl”, “Pars”, “Bufet” ve “Ozone” gibi “tag”ler ile karşılaşmıştır. (Şekil 2) Tag’ler, belirgin bir uslubu olan ve çoğunluğu kalın uçlu, keçeli kalem ile atılan imzalar. Kişilerin takma ad olarak yabancı dillerden, çoğu kere de İngilizceden alınan sözcükleri kullandıkları görülmektedir. Bu yazıların gençlerden oluşan gruplarca, çoğu kere Batı’daki alt kültür gruplarının eylemlerine öykünerek yazıldığı tahmin edilmektedir.

Şekil 2: Nişantaşı semtinde Tag’ler, 2008 (Aytanga Dener)

Yine iki semtin sınırı olarak kabul edilebilecek noktada uzayıp giden duvar üzerinde daha çok grafik ağırlıklı, yazılar bulunmuştur. Benzer biçimde “Bask”, “None”, “Stone”, “Rode”, “Rioff elit”, “Öz isot”, “Aleko”, “Alek”, “Feto”, “Fethicik”, “Soför” gibi takma adlar yer almaktadır. (Şekil 3)

Şekil 3: Nişantaşı-“Teneke Mahallesi” sınırında grafiti duvarı, 2008 (İpek Özmen)

“Teneke Mahallesi”nde ise bir kaç farklı içerikten yine genç erkekler arasında bazı gruplaşmaların olduğu anlaşılmıştır. “Nişantaşı Gençlik” gibi mahalle gençlik grubu/çetesi

adının veya gençler arasında yaygın cep telefonu ile atılan mesajlarda yapılan kısaltmaları düşündüren “MTN”, “ONR” ya da “MRT’M”, “FTH’M” gibi erkek isimlerinin ve bu gruplara ait olduğu tahmin edilen sevda sözlerinin ve futbol takım adlarının yazıldığı görülmüştür. Buradan bu semtlerde yaşayan kişiler arasında var olacağı düşünülen türde bir çelişkinin yaşanmadığı kanısı edinilmiştir. “Teneke Mahallesi”nin artık eskisi gibi bir gecekondu mahallesi olmayıp yüksek konut bloklarının yer aldığı, kalabalık bir semt hâline geldiği ve bir taraftan da genişleyerek Şişli’ye bağlandığı düşünüldüğünde çıkan sonuç anlamlıdır.

Bu ön araştırmadan sonra, “kötü” sözler içeren duvar yazılarının şehrin daha tenha yerlerinde, ailelerin yaşadığı alanların dışında kalan ve görülüp yakalanmadan yazılabilecek, bakımsız “arka sokak”larında bulunabileceği düşünülmüştür. Bu bakış açısıyla,

1. Mezarlık çevresi (Üsküdar-Karaca Ahmet Mezarlığı),

2. Yaşama alanları, düşük gelirli kişilerin oturduğu gecekondu ve Roman mahalleri (Kadıköy-Yeni Sahra, Emniyet Mahallesi ve Beylerbeyi arası, Üsküdar-Selamsız Roman Mahallesi, Anadolu ve Afrika’dan göçen fakir ailelerin yaşadığı Tarlaş),

3. İşyerleri çevresi, gündüz işleyen ama gece kapanan ve ıssızlaşan alanlar (Eminönü-Tahtakale)

4. Tren yolu çevresi, hat boyunca uzanan istasyonların çevrelerinde yer alan semtler (Kumkapı, Samatya, Cankurtaran, Cerrahpaşa) ele alınmaya karar verilmiştir.

Sözü edilen alanlarda, tarama çalışması yapılmış ve bulgular fotoğraflarla belgelenmiştir. Çıkan sonuçlar birkaç grupta toplanarak liste hâline getirilmiştir. (Ek 1) Çevre temizlik düzeni, Alt kültür-gençlik grupları dayanışma ve/veya çatışması, ‘Askerlik görevi’, ‘Etnik politik farklılaşmalar’ ve ‘Cinsellik’ başlıklarına ek olarak ‘Diğer’ adı altında nerede yer alabileceği kararlaştırılmayan sözlerden bir grup oluşturulmuştur.

Çevre temizlik düzeni:

Yazının başında da belirtildiği gibi, incelenen hemen hemen tüm semtlerde, kamusal mekânlarda uygun olmayan yerlere çöp atılmasına ilişkin şiddeti değişen uyarı yazılarına rastlanmıştır. Bina köşeleri, duvar önleri, çeşme başları veya boş ve bakımsız kalmış bir alan çöplerin gizlice bırakılma alışkanlığının edinildiği yerlerdir. Kokudan ve pislikten bıkanların bazen kibarca “Lütfen çöp dökmeyin” diyerek veya “Neden böyle yapıyorsunuz?” diye sorgulayarak, bazen hakaret etmek amacıyla “şerefsiz” olmakla suçlayarak bazen de “Buraya çöp dökenin a...” veya “Buraya çöp atan i...” biçiminde küfrederek sorumluları vazgeçirmeye

çalıştığı ancak başarılı olamadığı anlaşılmaktadır. Sözlerde yere göre anlamlı bir farklılaşma yoktur. Öte yandan Üsküdar-Selamsız Mahallesi’nde (çoğunlukla Roman vatandaşların yaşadığı bilinmektedir) karşılaştığımız levhadaki eşek benzetmesi (huysuz, inatçı, sıradan bir hayvan olarak değerlendirilen eşek bir hakaret olarak kullanılmaktadır) bir eşek resmi ile güçlendirilmeye çalışılmıştır. Mahalle sanatçısı tarafından oldukça yaratıcı bir biçimde ele alınmış olan bu uyarı, karikatür tadı da taşımaktadır. Eşegin ağzından çıkan bir balonda ifade edilen “Hadi beraber dökelim” cümlesi dolaylı bir anlatım ile çöp atan kişinin de eşek olduğu veya eşekle arkadaş olduğunu belirtmekte ve gizli bir nükte hissettirmektedir.

Alt kültür gençlik grupları dayanışma ve/veya çatışması:

Çeşit açısından en zengin sözler bu grupta yer almaktadır. Gençlerin oluşturdukları grup veya mahalle çeteleri ve gençlerin çoğunlukta olduğu futbol takımı taraftarlarının mahalle ya da yaşanan bölge temelinde oluşturdukları gruplar bu başlık altında değerlendirilmiştir. Bu grupların zaman zaman belirli bir dünya görüşü doğrultusunda politik bir tavır da sergilediği bilinmektedir.

Son yıllarda İstanbul sokaklarında renk ve üslubu ile dikkat çeken duvar yazılarına daha sık rastlanır oldu. Kuşku ve merakla bakılan ama bir türlü tümüyle anlaşılamayan ve görselliği ile ön plana çıkan bu yazıların neden ve kim tarafından yazıldığını bilmek isteyenler olabilir ama yazılara gösterilmesi beklendiği kadar tepkinin oluştuğu kuşkuludur. Tahmin edilen, bu yazıları gençlerden oluşan bazı grupların topluma bir şeyler söylemek üzere yazmakta olduğudur. Yazıların biçimsel özellikleri, içerikleri ve yazanların kimlikleri dikkatle incelendiğinde aralarında bazı farklar olduğu anlaşılır. Kimisinde stilize edilmiş harflerle yazılmış yabancı sözcükler, kimisinde ise bazı simgeler kullanılmaktadır. Bu tür yazılara anlam verebilmek için grafiti, rap ve hip hop kültürleri çerçevesinde geliştiği anlaşılan yazıların nasıl gündeme geldiği bilinmelidir.

Grafiti, Almanya’nın Berlin şehrini ikiye bölen duvara tepki gösteren kişilerin yazdığı sloganlar ile 40’lı yıllarda ortaya çıkmış ve 60’lı yıllarda ABD’de politik görüşlerini duyurmak isteyen bireyler ve gençlerden oluşan sokak çeteleri tarafından denetimleri altındaki alanları belirlemek için yaygın biçimde kullanılmıştır. 70’li yıllarda grafitilerin gettolarında, şehrin gelir ve toplumsal yapı ile farklılaşan bakımsız, fakir alanlarında yoğunlaştığı görülmüş ve bu dönem grafitinin bir kolu olan rap müziği, ezilenlerin müziği olarak doğmuştur. Bugün bu kültürü Avrupa’da benimseyenler arasında siyahlar Hintliler ve Türkler vardır çünkü bu kültür çevresinde, ikinci sınıf olmak, bir yerlere ait olmamak,

ezilmişlik, itilmişlik vurgulanır. İçinde buldukları durumda saldırganlaşan gençler yaptıkları müzikte bol küfür ve hakaret kullanırlar. Rap sanatçılarının hayran kitleleri kendilerini duvarlara yazı yazarak ifade etmektedirler. İstanbul duvarlarında Türkiye’nin popüler rap sanatçılarından Ceza’nın ve Sagopa Kajmer’in isimleri ve küfürlü şarkı sözleri yer almaktadır. Sanatçıların taraftarı olan gençler sevdikleri sanatçıya göre aralarında farklı gruplar oluşturmakta ve birbirleriyle duvarlar aracılığıyla iletişim kurmaktadır. Özellikle liselerin civarındaki duvarlarda ve tren istasyonlarında bu kültürün izleri görülmektedir. (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Graffiti>, <http://www.1forum.net/rap-hiphop/hiphop-kulturu-rapin-dogusu-5552.html>, http://tr.wikipedia.org/wiki/Ceza_%28m%C3%BCzisyen%29)

Şekil 4: Üsküdar-Selamsız Mahallesi, 2008 (Aytanga Dener)

Bu bilgi çerçevesinde, Üsküdar’da önemli bir alan kaplayan Karaca Ahmet Mezarlığı’nın duvarlarındaki, “No Fear”, “(Kurukafa-ölüm simgesi) Warning”, Üsküdar semtindeki “Wick3d Doğukan”, “RAP... Ceza, Mc...tant ve Rapivizyon”, Selamsız Mahallesi’ndeki “Cell”, “mahkum”, “crew”, “Cewdeath Cell AX↓”, “Mahkum, axi-(0)N” (Şekil 4) ve yine aynı Mahalledeki çocuk parkının duvarlarına yazılmış “The Criz (Şekil 4) Yeni Sahra Mahallesi’ndeki “Hayalet, Sagopa, Miqrop TR”, “Emin Rap’çılar”, “Rock” Kumkapı’daki “Ceza”, ve Cerrahpaşa’daki “BY-pass” sözleri anlam kazanır. Yazılardan Rap takım ve hücrelerinin kurulduğu ya da kurulmaya çalışıldığı, oluşturulan güçlerin kötülük ile karşı karşıya oldukları ve tüm bunlara yandaşlarına “Korkma!” diyerek direnmeye çabaladıkları, hatta ölümle tehdit ederek cezalandırmak istedikleri, sürekli dinamik ve hareket hâlinde oldukları fikri edinilmektedir. Herşey gizlice yapılmaktadır. “Duman, gölge, miqrop” gibi takma adlarla imza atılmakta ve ortadan yok olunmaktadır. Ancak herşeye karşın şehirlilere var olduklarını hissettirmektedirler. Bu da giderek popülerleşen efsanevi bir gücün yaratılması için yeterlidir. Yazılar binaların kötü sıvanmış sağır duvarlarında, yıkılmakta olan bahçe çitlerinde, mezarlığı sınırlayan parmaklıklarda veya doğalgaz kutuları üzerinde, kısaca şehrin görünümünü olumsuz yönde etkileyen yüzeylerde görülmektedir. Karşılaşılan zorluklar, grup üyelerini psikolojik olarak zayıf düşürmekte olmalıdır ki kendilerine “Pisko”, “Şizfo” veya “Psikopat-hayalet” gibi adlar takmaktadırlar. Oluşturdukları dil ise yaşam

karşısındaki tavırlarını ortaya koymaktadır. Bu kültür çerçevesinde, sanal ortamda kurulan forumlar aracılığıyla haberleşilip üyelere bilgi verilmekte ve tartışılmaktadır. Gençlik grupları bu olanağı sıklıkla değerlendirmektedir. Böylece önlerinde yeni ve uçsuz bucaksız bir ufuk açılmış olmaktadır. Kendilerini müzik, dans gibi gösteriler ve grafik, yazı gibi görsel tekniklerle anlatmaya çalıştıkları kamusal mekân, oldukça farklı bir biçimde genişlemiş ve renklenmiş olmaktadır.

Duvar yazıları irdelenmeye devam edildiğinde, muhafazakar politik görüşleri olan gençlerin de birlik oluşturduğu anlaşılmaktadır. Gruplarda “Reis”in önemli olduğu, Üsküdar’ın değişik mahallelerinde görülen “Küçük Reisler”, “Bam!!! Asla vaz geçme!!!”, “Halim Reis”, “İlker Reis”, Yeni Sahra’daki “Serkan Reis”, Teneke Mahallesi’ndeki “Kaan Özkan Reisler” ifadelerinde görülür. Bu yazılarla birçok semtte liderlik vurgusu yapılmakta ve Reis’ler, davadan vazgeçmeme ve etkin bir duruş sergileme konusunda desteklenip cesaretlendirilmektedir. Yazıların bulunduğu semtlerde düşük ve orta gelirli ailelerin yaşıyor olması da dikkat çekicidir.

Şekil 5: Tarlabası’nda Kürt kökenli vatandaşlar Belediyenin dağıtacağı yemeği bekliyor, 2008 (Aytanga Dener)

Az da olsa bazı yerleşmelerde “mafya” jargonunun kullanıldığı Tarlabası ve Sultantepe’de karşılaşılan yabancı kökenli “Faça” ve “Kozanostra”, “Omerta” sözlerinden anlaşılır.²⁰ İlgili mahallelerde oluşmuş çete üyeleri, örgütlü suç işleyen, buna karşın

²⁰ Faça, İtalyanca yüz, mafya içinde cezalandırmak amacıyla yüze yapılan bıçak yarası da aynı sözcükle anılmaktadır. Kozanostra İtalyan-Amerikan kökenli mafya, Omerta, İtalyanca, mafya aile üyelerinin yasadışı uyuşturucu ilaç ve kumar suçları karşısında ettikleri suskunluk yemini. M. Jyrkinen, *The Organisation of Policy Meets the Commercialisation of Sex Global Linkages, Policies, Technologies*, Publications of Sweedish School of Economics and Business Administration, Helsinki 2005.

“onurunu” koruyan İtalyan mafyasının parlak, efsanevi ününe özenmektedir. Bu sözlerin muhafazakâr kesimin sloganı olan “Ya sev ya git” ve Türk Bayrağı’nı simgeleyen hilal ve yıldızla yan yana gelmiş olması grup içindeki sıkı bağı, sadakati ifade etmek açısından anlam kazanabilir. (Şekil 5)

Yine Roman dilinde delikanlı, dost, arkadaş anlamına geldiği anlaşılan “Baro” sözcüğü Tarlabası’ndaki *Faça* ile birlikte yer almaktadır. Aynı sözcük Yeni Sahra’da “8 kafadar çakal” yazısının yanında öne çıkar. “Çakal” sözcüğü, gençlerin bu yırtıcı hayvan gibi saldırgan, tehlikeli ve kurnaz olduklarını vurgular. Söz konusu yerleşmelerde önemli oranda fakir ailelerin ve Romanların yaşadığı ve çevre niteliğinin oldukça düşük olduğu bilinmektedir.

Bazı mahallelerde kendilerini “Serseri” olarak tanımlayan grupların olduğu anlaşılmaktadır. Tarlabası’nda bu grup üyeleri birbirlerine, “Vino”, “Zosco”, “Pitbul”, “Ayı”, “Sapık”, “Koçero” gibi adlarla seslenmektedirler. Yırtıcı, öldürücü ve güçlü hayvan adlarının ve uygunsuz, tehlikeli davranışları olanları anlatan sözcüklerin takma ad olarak kullanılması grubun gücünü ve ona karşı duyulması gereken korkunun altını çizmektedir. Kumkapı’daki “Serseriler ağlamaz, serseriler ağlarsa susturamazsın inanki...” ifadesiyle grubun dayanıklılığı, güçlüler karşısında zayıflık göstermeme kararlılığı anlatılırken çelişkili biçimde gizli duygusallığı da ortaya konmaktadır. “Yaşasın kötülük”, “Ölüm meleği Azrail”, “Tikilere ölüm”, “Mezarcı The End” ve “Satanist” de farklı grupların birbirlerini korkutmak ve gözdağı vermek amacıyla kullandıkları sözlerdir.

Ayrıca gençler mahalle ve semt temelinde de bir araya gelmektedir. Duvarlarda birbirlerine hakaret etmek amacıyla kullandıkları “Travesti Beykoz, İ... Üsküdar giremez”, “K.hp. Üsküdar” gibi cinselliğin ön plana çıktığı ifadeler bulunmaktadır. Bazen bu sözlerin gençler arasında şakalaşmak, esaslı, sadık, içten, yakın arkadaş olduklarını vurgulamak için söylendiği anlaşılmaktadır. Örneğin “Emniyet Gençlik” adıyla kurulmuş blog’da arkadaşını “Alem’e tanıtan genç, “Kendisi benim 9 senelik arkadaşımdır. Tam bir i... ve piçtir...İmam Hatip’de okuyor. Bir de piçlik yapmada üstüne yoktur. Az muhterem, çok g...tv...r...ndir.” derken kendi dünya görüşünü şu sözlerle açıklamaktadır: “...kıza önem verenin, güzel diye kaşarla çıkanın, para için arkadaşını satanın, kral olsa tahtını, mafya olsa mekânını S!K!Y!M!” (<http://ultraslaneg.azbuz.com/blog/yazi/>). Sitelerine mahalle ve çevresinde arkadaşlarıyla çekilmiş, otobüs durağını gösteren fotoğraflar ve hava fotoğrafı, kroki gibi görsel malzeme de eklenmiştir. Bu yolla bu güçlü birlikteliğin ne tür bir mekânda yaşandığına ilişkin fikir verilmek istenmektedir.

Duvar yazılarından okunduğu biçimiyle popüler futbol takımları etrafındaki taraftarlar da gruplar hâlinde örgütlenmiş durumdadır. Beşiktaşlılar “Çarşı”, Galatasaraylılar “Ultraslan”, Fenerbahçeliler “Kanarya” adı verilen grupları kurmuştur. Rap kültürünün bu eleştirel tavrının benzeri bir diğer alt kültür olan ve İstanbul’da doğup Türkiye’de yaygınlaşan “Çarşı” grubunda görülmektedir. “Çarşı her şeye karşı”, “Çarşı alayına gider” gibi sloganlar bu grubundur. “Çarşı” grubu Beşiktaş çarşısındaki “Beşiktaş Spor Kulübü” taraftarlarının bir araya gelmesiyle oluşmuş, futbol maçlarında hep bir arada oturup açtıkları eleştirel pankartların televizyonda görülmesiyle yaygınlaşmıştır. Ayrıca futbol karşılaşmalarının olduğu başka şehirlere topluca seyahat edip duvarlara izler bırakmaktadırlar. Artık farklı sosyal, kültürel çevrelerden ve etnik kimliklerden, hatta çatışan politik ve ideolojik alanlardan insanlar Çarşı grubu adı altında toplanmış durumdadır. Genel olarak muhalif bir görünüm ve söylem Çarşı grubunun özelliğidir. Gündemde olan her türlü olaya karşı muhalif bir görüş sergilerler. Bu görüşleri gerek duvar yazılarında gerekse pankartlarda dile getirirler. Tıpkı Çarşı gibi Galatasaray taraftarları da il, ilçelerde Ultraslan örgütlenmesi içindedir. Hatta taraftarlar ülke çapında, “ultrAslan-UşAk” gibi grupları kurmaktadır. Sanal ortamda da taraftar toplamak, güçlerini pekiştirmek amacıyla sayfalar düzenleyen grup, diğerlerine gözdağı verme niyetini hazırladıkları ve bir video paylaşım sitesinde yayınladıkları videoda “Hey hey yine de hey efeler hey!...” türküsü eşliğinde şöyle anlatmaktadır: “Biz Söyledik, bizleri sokağa dökmeyin diye... Herşey bir gecede oldu... Biz hiçbir zaman yılmadık bu yoldan... İçimizdeki nefret yüzümüzden okunuyordu... Şimdi indik sokaklara, ahkam kesenlerin şimdi k...çları terliyor... Keşke bizi dinleseydiniz. Hiç olmaz ise sokağa çıkabilirdiniz... Bizler bir arma altında, para değil, onur ve şeref mücadelesi için buradayız” (UltrAslan-UşAk duvar yazıları). Farklı takımları tutanlar ise birbirlerine cinsellik içeren “Piç”, “İ...”, “Biz s...miş Fenerbahçeliyiz”, “Alayına gider” gibi hakaretler eden gruplar, “Akıllı ol Çarşı burada” gibi uyarılar da yapmaktadırlar.

Askerlik görevi:

Bilindiği gibi askere alınma dönemlerinde yapılan uğurlamalar gençlerin önemli bir bölümünün yaşamında önemli yer tutmaktadır. Şehrin kalabalık caddelerinde, düzenlenen arabalı turlarda, Türk bayraklarına bürünen gençler bağırıp çağırarak muhafazakar-milliyetçi politik görüşlerini değişik slogan ve simgelerle anlatmaktadırlar. Bu önemli görevi yerine getiren kahramanların adları ve doğum tarihleri “1987/3 Piç...”, “87/4 Kuş Alemin Kralı” biçiminde şehrin duvarlarına yazılarak özlem, endişe, dile getirilmektedir.

Etnik ve politik farklılaşmalar:

70’li ve 80’li yılların tersine duvarlar üzerinde, etnik ve politik farklılıkları vurgulayan çok sayıda yazı bulunmamaktadır. Tarlabası’nda, Yeni Sahra’da ve Üsküdar’da rastlanan ve siyasi partileri destekleyen veya onlara karşı görüş belirten yazılar yanında, Tarlabası ve Karaca Ahmet Mezarlık duvarları üzerinde “Kürt” ve “Zaza” sözleri görülmektedir. Ancak hakaret etmek ve/veya ayrımcılığı vurgulamak amacıyla mı yoksa duyulan sevgi ve ilgi nedeniyle mi yazıldığı belli değildir.

Cinsellik:

Cinsellik konusunda yaşanan sorunlar duvarlarda kendini hissettirmektedir. Bu tür sözlere her yerde rastlama olanağı vardır. Bazı kere sevgiliye doğrudan söylenemeyen sözler şehir yüzeylerine herkesin göreceği biçimde yazılmakta bazı kere duygusal kırılıklar, “Bir kavanoz reçel bu günler de geçer”, “Sen beni istesen de..”, “Bir tek sen ağla Gözde!”, “Seni seviyorum sensiz hayat yerin dibine batsın aşkısı”, “Seninki sevmek ise benimki uğrunda ölmektir” diyerek anlatılmaktadır.

Öte yandan cinselliğin, karşıdaki kişiye kızarak hakaret etmek amacıyla, “Ananı...”, “O...çocuğu”, biçiminde sıklıkla karşılaşılanlar gibi ya da “Karı p..z..v..ng...”, “Kaşarlı tost” biçiminde farklı toplumsal değerleri anlatmak niyetiyle söylenenler gibi kullanıldığı bilinmektedir. Bunun yanında, ifade edilmek istenenin “Kahrolsun sutyenler, m...m...lere özgürlük”, Fu...k, B’den sonra” gibi alışılmamış, şaşırtıcı ve biraz da gülümseten biçimde belirtildiği sözlerle de karşılaşılmaktadır. Ayrıca cinsel tercih konusu, eril bir bakışla, arkadaşını kötülemek, onu zor duruma düşürmek ve alay etmek için de duvarlarda vurgulanmaktadır. “Oğlan arkadaşım”, “MemO”, “Mem(kadınlık simgesi)ş”, (Şekil 6) “T...p badik” bu tür sözlere dendir.

Şekil 6: Karaca Ahmet Mezarlık duvarı, 2008 (Aytanga Dener)

Diğer:

Şehir yüzeylerinde yer alan kötü sözler arasında, bu başlık altında ele alınabilen, “İnek”, “Tilki”, sözkonusu hayvanların özellikleri düşünülerek, “Vefasız”, “Gawsız”, “Çılgın”, “Deli”, “Derbeder”, “Moruk”, “Tombik”, “Piç”, “Kasatura”, “Enayi”, kişilerin davranış biçimlerine ve arkadaşlık ilişkilerinin niteliğine değinilerek söylenmektedir. “Wellcome to Karaca Ahmet”, “Bütün Karaca Ahmet’e selam!”, “Kurt çıktı mı yazıya meydan kalır jazıya” ve “No Uzaylı (Şekil 7)” gibi sözler de kişileri şaşırtan, düşündüren ve biraz da gülümseten, içinde belli belirsiz bir hiciv taşıyan ifadelerdir.

Şekil 7: Karaca Ahmet Mezarlık duvarı, 2008 (Aytanga Dener)

Sonuçlar ve Tartışma

Renkleri ve üsluplarıyla göz alan duvar yazıları, şehir yüzeylerinde farklı bir katman oluştururlar. Diğer göstergelerle birlikte sosyal ve mekânsal karakteri etkileyerek şehir kimliğine ilişkin algının biçimlenmesine katkıda bulunurlar. Duvar yazıları ile kamusal mekânlarda, günlük konuşma, yazışma ve/veya görsel yazılı basın, sanal iletişim ağı aracılığıyla yeterince dile getirilemeyen ifade edilmiş olur. Yazma etkinliği, kimi zaman kişi

ve grupların kendilerini anlatmaya çalıştıkları popüler bir sanata dönüşürken kimi zaman da kitlelere “bağırarak” anlatılması gereken etnik ve politik bir görüş, bastırılmayan sevgi ve cinselliğin göstergesi ama en çok da kamusal mekânlarda düzeni sağlayana karşı başkaldırı, mekân sahipliğine ilişkin bir hak ve özgürlük talebi biçiminde ortaya çıkar.

Çoğu duvar yazısı, geceleri kimseye göstermeden, baskın gücün denetiminden kaçarak yazılır. Şehirli bir anda bu akıllarda değişik sorular oluşturan yazı ve şekillerle karşı karşıya kalır. Görevlilerce silindikçe yeniden yazılan sözler sinir bozucudur. Küfür, hakaret anlamına gelen sözcük ve şekilleri de içeren yazılar çoğu zaman mahalle temelinde, dayanışma oluşturmak ve seslerini duyurmak amacıyla bir araya gelen gençler tarafından söz konusu alanda güçlerini kanıtlamak üzere yazılır. Bir anlamda bu, yerel alt kültürüne ait bir dildir ve toplumsal bazı sorunlara işaret eder. Kamusal alanların yeniden düzenlenmesi gündeme geldiğinde, şifreler çözülerek okunmaya ve anlaşılmaya çalışılmalıdır.

İstanbul’da sokaklar farklı dillerin oluşup gelişmesine tanıklık eder. Bir binanın boş kalmış, kötü renkli, sıkıcı yan duvarı, eskimiş bir ahşap eve çekilmiş eğreti bir perde, yol boyunca uzayıp giden anlamsız bir duvar, tuhaf biçimli doğal gaz kutuları, terkedilmiş bir araba, alabildiğine yükseltilmiş itici bir okul duvarı ya da şehrin ortasında görsel ve fiziksel açıdan “çarpıcı” bir sınır oluşturan parmaklıklı mezarlık duvarı, yazılar için “doğal” bir ortam oluşturmaktadır. Söz konusu yazılar, şehirlilere sunulan kamusal mekândaki olumsuzlukların yarı bilinçli bir eleştirisi olarak kabul edilmelidir. Fakirlik, bakımsızlık, iyi yönetememe, doğru kararlar alamama sonucunda şehrin ortak alanlarında ortaya çıkan nitelik düşüklüğü kişiler üzerinde sıkıntı yaratmakta, kişiler ise duruma direnç göstererek tüm sosyal mekânsal tepkilerini yine aynı alanlardaki farklı yüzeyleri kullanarak başkalarına anlatmaktadırlar. “Kötü” sözler ise uyandırdığı çelişkili duygular ile, ifade edilmek istenen düşüncenin, yapılan eleştiri ve uyarının şiddetini artırmakta bazen de alışılmamış bir renk katarak şehir kültürüne bir başka boyut eklemektedir.

Kaynaklar

Appel, V., *Ghetto Art: Thousand Voices in the City*, Tide, London 2006, www.edit-revue.com

Arslan, M., *Argo Kitabı*, Kitabevi, İstanbul 2005.

Bailly, J. C., *Paris, la Ville et ses Projets*, Babylone, Paris 1988.

Taşkıran H. İ., *Yazı ve Mimari'nin İçinde*, Yapı Kredi, İstanbul 1997.

- Cresswell, T., “Night Discourse Producing/Consuming Meaning on the Street”, *Images of the Street planning, identity and control in public space*, editor: N. Fyfe, Routledge, NY 1998, pp. 268-279.
- Dijkstra, L. W., “Public Spaces: A Comparative Discussion of the Criteria for Public Space”, *Constructions of Urban Space*, editor: R. Hutchinson, JAI Press, Connecticut 2000.
- Foucault, M., *Discipline and Punish: The birth of the prison*, Vintage Books, NY 1995.
- Fyfe, N., (ed.), *Images of the Street planning, identity and control in public space*, Routledge, NY 1998.
- Hung, W., “Zhang Dali’s Dialogue: Conversation with a City”, *Public Culture*, Duke University Press, V. 12 N. 3, Fall 2000, pp. 749-768.
- Jyrkinen, M., *The Organisation of Policy Meets the Commercialisation of Sex Global Linkages, Policies, Technologies*, Publications of Sweedish School of Economics and Business Administration, Helsinki 2005.
- Kefeli, E., “Edebiyat Argo İlişkisi, Türk Kültüründe Argo”, editörler: E. Gürsoy-Naskali, G. Sağol, SOTA yayımları, Haarlem-Hollanda 2002, s. 169-182
- Low, S., N. Smith, (eds.), 2006, *The Politics of Public Space*, Routledge, NY 2006.
- Noble, C., *City Space: A Semiotic and Visual Exploration of Graffiti and Public Space in Vancouver*, 2004, www.cityspacemovie.com
- Robertson, J., “Listening to the Heartbeat of New York Writings on the Wall”, *9/11 In American Culture*, N., Lincoln, Y. S. (eds.), Altamira Press, Denzin 2003, pp.67-85.
- Staiger, A., *School Walls as Battle Grounds: Technologies of Power, Sace and Identity*, *Paedagogica Historica*, V. 41 N. 4&5, 2005, pp.555-569.
- Taşkıran H. İ., *Yazı ve Mimari*, Yapı Kredi, İstanbul 1997.
- Zukin, S., *Landscapes of Power: from Detroit to Disney World*, Berkeley University of California Press, CA 1991.
- Zukin, S., *The Cultures of Cities*, Blackwell, MA 1995.

<http://www.trrap.com>

<http://ultraslaneg.azbuz.com/blog/yazi/>

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Graffiti>

<http://www.1forum.net/rap-hiphop/hiphop-kulturu-rapin-dogusu-5552.html>

http://tr.wikipedia.org/wiki/Ceza_%28m%C3%BCzisyen%29

Ek-1

Çalışma kapsamında, küfür ve beddua içeren duvar yazılarının, düşük gelirli insanların yaşadığı bakımsız mahallelerde, geceleri tenhalaşan ticaret alanlarında, tren istasyonlarında, mezarlık çevresinde yoğunlaştığı düşünülerek, İstanbul, Anadolu Yakası'nın ; Üsküdar ilçesi , Selamsız Mahallesi, Emniyet Mahallesi, Zeynep Kamil, Beylerbeyi, Karaca Ahmet Mezarlığı, Yeni Sahra, Sultantepe bölgeleri ile Avrupa Yakası'nın ; Teneke Mahallesi, Tarlabası, Eminönü, Tahtakale, Cankurtaran, Kumkapı, Yenikapı, Samatya, Kocamustafapaşa, Cerrahpaşa bölgelerinde tarama yapılmış ve yazılar konularına göre sınıflandırılarak aşağıdaki liste oluşturulmuştur.

Çevre temizlik düzeni

Üsküdar-Zeynep Kamil

“Buraya çöp döken şerefsizdir” , “Çöp dökenler şerefsizdir” , “Gününde atmayan şerefsiz!”

Karaca Ahmet Mezarlık Duvarları

“Çöp atan göt” , “Salı Perşembe çöp günü”

Selamsız Mahallesi

“Buraya çöp atan eşşekoğlu eşşektir, Hadi beraber dökelim (eşşğin ağzından) Yapılış tarihi: 4. 6. 1986, Yenileme tarihi: 6. 7. 2008 değişen bir şey yok”

Yeni Sahra

“Buraya çöp atanın anasını sik”

Eminönü-Valide Han

“Buraya çöp atan ibne” , “Orospu çocuğu –işeyen ibne”

Tarlabası

“Lütfen çöp atmayın” , “Çöp atma- temiz tut” , “Buraya çöp atanın...?” , “Buraya çöp dökenin anasını...”

Kumkapı

“Neden böyle yapıyorsunuz”

Alt kültür Gençlik Grupları Dayanışma ve/veya Çatışması

Üsküdar-Zeynep Kamil

“Bam!!! Reis” , “Asla vazgeçme!!! Batu” , “Bam, Sdt Bsr”

Karaca Ahmet Mezarlık Duvarları

“No Fear” , “(Kurukafa-ölüm simgesi) Warning”

Üsküdar

“Wick3d Doğukan”, “Delil”, “RAP... Ceza Mc...tant ve Rapivizyon”

Emniyet Mahallesi

“Zivana, Şizfo GFB, “Zivana- Şizfo- Aras”, “Emniyet gençlik, Fuck”

Emniyet Mahallesi-Beylerbeyi

“Ceza”, “Ceneme Uğrat”, “Kahpe Çamlıcalı”, “Alayına isyan, Burhaniye Gençlik, Top Üsküdar Ana...”, “Gay Üsküdar Çarşı”, “boğaz’ın amcıkları”, “Heamzreal”, “Beylerbeyi alayına gider”, “Travesti Beykoz”, “İbne Üsküdar giremez”, “Herkes gider biz kalırız”, “Kahpe Üsküdar 1908”, “Beylerbeyi infaz”, “Kıral”

Selamsız Mahallesi

“Pisko geliyo”, “Okan gider adı kalır, Bu alem onu iyi tanır”, “Selamsız Gençlik”, “alayına gider”, “Salak çocuklar Yazan kızlar, Şeyma-Merve (kalp içinde) kanka ayrılmaz ikili”, “Cell”, “mahkum”, “crew”, “Miccheckh→Ekrem, Soso→Furkan”, “Cewdeath Cell AX↓”, “Mahkum, Mahkum axi-(0)N”

Selamsız Mahallesi-Üsküdar, Çocuk Parkı

“The Criz”, “Piç Uğur”, “Pasha↓”, “Bu↓rak”, “Satanist”, “Mezarcı The end”

Sultantepe

“Ritmix”, “faça”, “neşter”, “Yaşasın kötülük”, “Selmanağa Çeşme çıkmazı”, “Ölüm meleği”, “Azrail”, “tikilere ölüm”

Yeni Sahra

“Eşkiya”, “Azrail”, “Hayalet, Sagopa, Miqrop TR”, “Emin Rap’çılar”, “Atmaca, Kopuk”, “Baro, 8 Kafadar Çakal”, “Rock”

Tarlabası

“Serseriler:Engin-Vino, Salih-Zosco, Camo-Pitbul, Bekir-Ayı, ...-Esmer, ...-Koçero, Çiko-Sapık, ...”, “Baro, Faça”, “(Ay-yıldız figürü) Ya sev ya git!, Kozanostra Omerta”

“Teneke Mahallesi” 19 Mayıs Mahallesi

“Nişantaşı Gençlik, MRT- MTN- ONR- FTH”, “MRT’M -ONR’M- FTH’M- BRK’M”, “dj akman”

Kumkapı

“Ceza”, “Serseriler ağlamaz, serseriler ağlarsa susturamazsın inanki...”

Cankurtaran

“samet utku”, “Beykoz”

Cerrahpaşa

“BY-pass”, “Kurtitatar alayına gider”

Taraftar sloganları

Karaca Ahmet Mezarlık Duvarları

“İbne→ Galatasaray 1905”, “Oley oley Ultraslan”, “GS”← Eğil köpek→FB”, “Biz sikilmiş Fenerbahçeliyiz”

Üsküdar

“Şampiyon Cim Bom”

Emniyet Mahallesi-Beylerbeyi

“En büyük Cim Bom”, “GFB 1907 Yiğit”

Selamsız Mahallesi

“Piç çarşı Fener, Akıllı ol Çarşı burada”, “Çarşı duvara karşı”, “GFB Mezarıcı”, “Çarşı”, “Jilet BJK”, “Azrail GS”, “Fiko GFB (Yüz simgesi)”

Sultantepe

“Çarşı”

Yeni Sahra

“BJK Barış cinga(l)”, “BJK Rıdvan Tol”, “Trabzon Spor”

Teneke Mahallesi

“BJK”, “FB”, “GS”

Kumkapı

“GS”

Cinsellik ile ilgili duvar yazıları

Karaca Ahmet Mezarlık Duvarları

“Kahrolsun sutyenler memelere özgürlük”, “Sen beni istesen de...”, “Okuyana girsin”, “Fu...k B’den sonra”, “MemO, Mem(kadın cinsiyeti simgesi)ş”, “Yamur(kadın cinsiyeti simgesi)”

Üsküdar-Zeynep Kamil

“Sex time”

Üsküdar

“Ananı... Erkeksen teke tek”, “Some time sex”, “Seni seviyorum aşkısı”, “Karı pezevengi”, “Etek giy”, “Teke tek gel ben bostayım O.C.”, “Yarram”, “Kaşarlı tost”, “Aşkim, Aşkito”, “Seni seviyorum”

Emniyet Mahallesi

“Fck”

Emniyet Mahallesi-Beylerbeyi

“Orosbu çocuğu”, “Ananın amı”, “Bizim sevdamız başkalarınınkine benzemez Beyler!

Üsküdar”

Selamsız Mahallesi

“Elveda”, “Oğlan arkadaşım”, “Bir tek sen ağla Gözde”

Sultantepe

“Canısı Bidanem”

Yeni Sahra

“K=M Seni seviyorum Kader”, “Ömür, Top Samet, Emrah”, “Aşkım Crazy Ömer”, “Seni seviyorum sensiz hayat yerin dibine batsın aşkısı, Halil”, “Seninki sevmek ise benimki uğrunda ölmektir”, “Kaderimsim”

Tarlabaşı

“Bugün de ölmedik (Kalp simgesi ve içinde iki adet soru işareti)”, “Sik”

Teneke Mahallesi

“Aşığım, Seni seviyorum”

Tahtakale

“Mehmet Doğam aşık aşıkım”

Kumkapı

“Seni Seviyorum Se...”

Samatya

“gülüm zuzu”, “gülüm neredesin”, “zuzu”, “gülüm”, “biriciğim”, “Orosppu Rıdvan”

Kocamustafapaşa

“AMCK”, “top badik”

Cerrahpaşa

“bir kavanoz reçel bu günler de geçer”

Askerlik Görevi ile ilgili duvar yazıları

Üsküdar-Zeynep Kamil

“1987/3 Piç ... Son Nefes”, “O şimdi asker İzmir-Yeni Foça 22.11.2007”

Üsküdar

“O şimdi asker”

Karaca Ahmet Mezarlık Duvarları

“Serseri Osman, şimdi asker”

Selamsız Mahallesi

“87/4 Kuş Alemin kralı, 87/2 Yiğit, 87/4 Aykan, 89/? Evren, Aykan bize Kırkağaç kavunu getir”

Yeni Sahra

“86\1, Erdinç, 86\1 Ferdi, 85\ 4 Rıza”, “87/3 Ertuğrul Baba”

Samatya

“86\3 Ferdi”, “86\3 Ferdi at”

Etnik Farklılaşmalar ve politik görüşlerle ilgili duvar yazıları

Karaca Ahmet Mezarlık Duvarları

“Kürt”, “Halim Reis”, “Küçük reisler”

Üsküdar

“TKP Yaşasın Mi...”, “Tek önder Atatürk”

Emniyet Mahallesi-Beylerbeyi

“İlker Reis”

Yeni Sahra

“Türk (Türk bayrağı), Türkiye”, “MHP (MHP amblemi- 3 hilal)”, “(Ay yıldız) Türkiye, Doğaç, Musty, Cansev, Onur, Asya”, “Serkan Reis”, (MHP hilal-kurt simgesi), Saadet Partisi amblemi

Tarlabaşı

“AKP’yi istemiyoruz”, “A.K.P. istemiyorum”, “Zaza”, “Fırat Mardin”

Teneke Mahallesi

“Kaan Özkan Reisler”

Cerrahpaşa

“ÖSS’ye hayır- DEV-LİS”

Diğer duvar yazıları

Karaca Ahmet Mezarlık Duvarları

“İnek”, “Lanet Olsun Sana”, “Kader, Carrusca, conı”, “Gawsız bok”, “Vefasız, Gamsız, Çilekeş”, “Bütün Karaca Ahmet’e selam, Kıl Memo”, “Dayı Osman”, “Serseri Osman”,

“Çavuş Osman”, “Wellcome to Karaca Ahmet”, “No Uzaylı (çöp adam/insan figürü)”,
“Çılgın... , Piç Halim, Azrail”, “Falçata, Nalçacı Hasan”, “Kasatura”

Üsküdar

“Kuş Erkan, Piç-bijon Ahmet, Pilot Baha ”, “Trouble Math”

Emniyet Mahallesi-Üsküdar

“Çakal Kadir”

Yeni Sahra-Kadıköy

“Serkan Kıral, Cem, Engin, “Rock YM”, “Haydar Ağa Yaylası”, “Dikkat köpek var”,
“Yetim”, “8\2-Hed....”

Tarlabaşı

“Tilki Cüneyt, tamirci, şofben-teyp”, “Kurt çıktımı yazıya meydan kalır jazıya”

Nişantaşı

“Jerk”, “Zeus”, “Zeus one”, “Fabl”, “Pars”, “Bufer”, “Omer”, “Ozone”

Teneke Mahallesi

“oz isot”, “bask”, “none”, “rode”, “stone”, “Sus!!”, “Rioff elit”, “soför”, “aleko”, “alek”,
“M.K”, “Burada ... metin uca”, “Feto”, “Fethicik”, “oleyy”

Tahtakale

“saat 17:48 7-11 2007 sana bi soru sokacam. M.ALI”, “18.5.2007 saat 6:30 da gelmiş ve
dükkanın önünü maalesef temizledi. Çok üzgünüz. Kenzoh”, “12.4. M.Ali mal getirdi”,
“Tombik Hasan”, “Tahsin Moruk”, “Deli Kadir”, “Derbeder Ahmet”, “Doğan Mehmet”, “Piç”

Sirkeci Tren

“Enayi”

Kumkapı

“Mazlum”, “karpuzum var”, “skn crew” (altgeçit)

Cankurtaran

“ORK”, “STAG RAG”, “mute”

Samatya

“ferdi”, “izzet”, “avdo”, “item”, “Göktuğ”, “Çıçır”

Kocamustafapaşa

“timeless”, “Piçler”, “GFR Aykut”, “Şekil Bey”, “btlish”, “ihsan”, “ayı”

Cerrahpaşa

“Bırb”, “coco tatem”, “çiço orhan”